

KRONIKKEN

Biografiske metoder i europæisk perspektiv

Af Prue Chamberlayne

I denne artikel vil jeg undersøge nogle af de fundamentale måder, hvorpå biografiske metoder kan udfordre etablerede tilgange til socialpolitik. Jeg er især interesseret i, hvordan sådanne metoder kan bruges i en tid, som præges af 'europæisering'¹. Desuden er jeg interesseret i nogle af de politiske problemstillinger, som arbejdet med biografiske metoder frembringer i og med, at det indebærer et tæt forhold mellem forskning, politik og praksis. Jeg fokuserer hovedsageligt på forskningsprocessens sene trin, dvs. efter udførelsen af casestudier. Her vil man sædvanligvis teoretisere og udvide politisk praksis på baggrund af studierne. På disse sene trin fremkommer vigtige metodologiske spørgsmål, som ofte får utilstrækkelig opmærksomhed. Det skyldes blandt andet, at de tidlige trin, hvor casestudierne udføres, er meget tidskrævende. De biografiske metoder er endnu under udvikling. Derfor kan man ikke på nuværende tidspunkt tage endelig stilling til spørgsmål om, hvordan bestemte forskningsresultater får politiske konsekvenser. Der kan dog fremhæves nogle foreløbige pointer, om hvordan biografiske forskningsprocesser kan bruges inden for politik og udførelsen af denne. At sætte en dagsorden, som involverer brug af biografiske metoder i forbindelse med, at man udtænker politisk praksis, er allerede det første skridt.

Jeg må hellere fastslå, hvad jeg mener, når jeg skriver om "biografiske metoder". Ofte mener jeg den type biografiske metoder, som jeg selv har erfaring med. Det drejer sig om den biografisk-fortolkende metode. Her indledes forskningsprocessen med åbne narrative interviews, hvorefter man foretager detaljerede analyser af de enkelte cases. Analyserne baseres på sammenligning af den udlevede og den fortalte historie. Til tider bruger jeg dog også udtrykket "biografi-

ske" metoder mere bredt, så det inkluderer både livshistorie, mundtlig historie² såvel som narrative metoder. Det vil sikkert være åbenlyst for danske læsere, at jeg skriver ud fra et britisk synspunkt på trods af, at jeg forsøger at have en komparativ indgangsvinkel.

Den hastige udbredelse af biografiske metoder skal ses i lyset af flere faktorer, som for tiden giver anledning til frustration. Der hersker for det første frustration over positivistiske top-down tilgange til socialpolitik, for det andet over, at de problemer, som opstår i samspillet mellem udgifter, effektivitet og afhængighed i velfærdssamfund, ikke er blevet løst via den traditionelle socialpolitik. Endelig er der utilfredshed med, at velfærdssystemerne tilpasses for sent til den sociale forandring. Velfærdssystemerne baseres på forældede antagelser om arbejdsmarkedet, forholdet mellem den offentlige og private sfære, konsrelationer, medborgerskab og demokrati og kan derfor ikke følge med samfundsudviklingen. Netop de biografiske metoder kan give grund til optimisme i denne sammenhæng, da de kan bruges til igen at tilvejebringe overensstemmelse mellem livsverdener og sociale forandringsprocesser. Desuden byder de biografiske metoder på kvalitative, ikke-reduktionistiske måder, hvorpå man kan operationalisere nye socialpolitiske koncepter såsom social kapital, aktiv social velfærd og social kvalitet. Nogle af disse koncepter har endnu ikke fået et specifikt indhold (i hvert fald ikke på europæisk niveau). De kan derfor stadig fortolkes og operationaliseres på nye måder.

For så vidt synes brugen af biografiske metoder relativt ligetil. Der viser sig dog at være nogle langt større spørgsmål og udfordringer forbundet med dem. Et af de biografiske metoders grundlæggende karakteristika er, at man fokuserer på den enkelte biografi. Hermed bliver

socialvidenskabens traditionelle brug af generaliserende antagelser og fremgangsmåder vendt på hovedet. Socialpolitik sidestilles som regel med økonomi og politik, men ved brugen af biografiske metoder i socialpolitisk sammenhæng nærmer den sig psykoanalyse, antropologi og litterær kritik. Denne forskning er blot ét aspekt af et faktisk paradigmeskift til for det første en ny (mere arendtsk³) definition af politik og demokratisk velfærd, for det andet til en mere differentieret og kulturel tilgang til velfærdsressourcer og endelig til nye relationer mellem den offentlige og private sfære. En anden udfordring består i at finde ud af, hvordan man kan hente koncepter fra forskellige sociologiske og socialpolitiske traditioner og bruge dem til at lave teorier om forholdet mellem individuelle liv og sociale kontekster. Dette er et større problem i nogle velfærds kontekster end i andre. Nogle steder er der allerede tradition for, at man bruger biografisk tænkning, når man uddanner folk til at tage sig af bestemte velfærdsopgaver. Denne traditionen kan være en følge af den sociale kapital og de intellektuelle strømninger, man finder i den givne kontekst. I andre velfærds kontekster udvises begejstring for biografiske metoder, fordi de lader til at kunne tjene som nyt udgangspunkt eller give inspiration til, hvordan man kan skabe innovation i tilfælde af en vanskelig situation eller en krise. Hvis der i modsætning til disse eksempler ikke er overensstemmelse mellem de meningsuniverser eller koncepter, som danner referenceramme for henholdsvis biografiske metoder og udtænkningen af politisk praksis, kan det blive en meget større opgave at skabe nye koncepter og tilgange. Netop denne type uoverensstemmelse gør sig gældende i England. Det er også muligt at biografiske metoder bruges på forskellig vis på uddannelsesområdet, sundhedsområ-

det, inden for kommunale og sociale servicesystemer og i forskellige religiøse eller politiske strømninger.

Når brugen af biografiske metoder udvides i forbindelse med europæiseringen, skabes der et godt grundlag for nytænkning. Forskere får mulighed for at opnå stor viden om og forståelse af velfærds koncepter og institutionelle kontekster samt mulighed for at udveksle erfaringer om disse ting. Når man som forsker formidler sin viden til dem, der udformer den politiske praksis, får man også mulighed for at bidrage til, at de handlemåder og løsningsmuligheder, der bruges i politikken og i dens praktiske udførelse, forbedres og forøges. Man får også mulighed for at modarbejde tendenser til, at socialpolitikken drukner i overfladiske politiske forklaringsmåder. Man er nødt til at skabe et fælles begrebsapparat for den europæiske socialpolitik. I den forbindelse må man sørge for, at der opnås en dybere forståelse af koncepterne, så de ikke misbruges som indholdsløse retoriske finurligheder. Når de europæiske socialvidenskabelige traditioner, som indbyrdes er meget forskellige, udveksler erfaringer, opstår der også ressourcer, som kan bruges i kamp. De kan f.eks. bruges imod New Labours meget USA-orienterede Tredje-Vejs politik, som støttes af den vedholdende kultur som kan kaldes: "Little-Englandism"⁴. Hvis mere progressive og solidaritetsbaserede tilgange til en subjekt-orienteret fremgangsmåde skal få indflydelse på socialpolitikken, er der visse emner, som må debatteres. Det er absolut nødvendigt at diskutere de dominerende politiske strømninger i form af den liberalisme, som tages for givet, og den ekstreme konservatisme, som findes inden for bestemte "kommunitaristiske" overbevisninger, og som er udtryk for en patologisk tendens.

I første omgang vil jeg uddybe, hvorle-

des de biografiske metoder kan tilvejebringe et tættere forhold mellem livsverdener og velfærdssystemer. Ved at trække på min egen erfaring vil jeg demonstrere, hvordan komparative studier kan skabe nye forståelser af velfærds kontekster og velfærdsprocesser, af sociale relationer og ressourcer samt af sociale forandringsprocesser. Herefter vil jeg i et afsnit om akser mellem forskning og politik vise, hvorledes biografiske metoder skaber et mere dynamisk forhold mellem forskning, politik og praksis. Det vil fremgå af min argumentation, at hvis det skal være muligt at udnytte de "nye" forskningsresultater, som opnås ved brug af biografiske metoder i den politiske praksis, bør resultaterne ledsages af koncepter for politisk praksis. Jeg mener, at der med europæiseringen fremkommer muligheder for at støtte skabelsen af en sådan terminologi. Jeg vil dog også påpege nogle faktorer, som kan virke som forhindringer for at opnå disse ambitiøse mål. Nogle af disse problemer kan både være metodologiske og følge af den politiske kontekst.

Livsverdener og socialpolitik

Mit første eksempel på biografisk forskning i livsverdener stammer fra projektet: *Cultures of Care* (finansieret af ESRC⁵ 1992-6). Målet med dette projekt var at inddrage den uformelle sfære i den komparative socialpolitik. Dette gjorde vi ved at sammenligne uformel pleje i hjemmet i tre forskellige velfærdssamfund i Øst- og Vesttyskland samt England. Udover at foretage en sammenligning af selve systemerne, som naturligvis blev temmelig uklar på grund af vores undersøgelsesområdets uformelle natur, fokuserede vi på de grundlæggende elementer i denne uformelle kultur, der fremstod som en både aktiv og levende sfære, og på hvilken afgørende betydning sådanne kulturer har for at skabe bæredygtige og kre-

ative relationer mellem den offentlige og private sfære.

Via vore studier kunne vi sætte to forskellige måder, hvorpå plejerne håndterede den uformelle pleje, op over for hinanden. Det drejer sig om: den *hjemme-centrerede* og den *udadvendte* pleje. Disse termer skal ikke forstås bogstaveligt, således at respondenterne opholdt sig mere eller mindre i hjemmet. Det afgørende er, at den *hjemme-centrerede* pleje trak på ressourcer uden for hjemmet til at styrke organiseringen af den private pleje, mens den *udadvendte* pleje brugte plejen som afsæt til et bredere socialt engagement. Det var altså muligt at være mere eller mindre bundet til hjemmet på grund af plejesituationen og stadig opretholde et både dynamisk og ekspanderende forhold til verden udenfor.

De *udadvendte* plejere udviklede kontinuerligt deres evner, viden og selvsikkerhed. De blev fleksible, uafhængige og energiske agenter, som formåede at tænke langsigtet og håndtere kriser. Desuden blev de en kilde til social kapital hos andre. Det hændte ofte, at de *udadvendte* plejere indgik samarbejdsaftaler med velfærdsinstitutioner og dermed udformede aktive velfærdsforanstaltninger. I modsætning hertil var det kendetegnende for den *hjemme-centrerede* plejeform, at der var en stor kløft mellem den offentlige og private sfære. Plejerne havde mindre viden om deres muligheder, var mindre selvsikre og deres forhandlingskompetencer svækkedes – både i og uden for familien. Det var tydeligvis ikke hverken vilje eller bevidst refleksion, som var afgørende for, hvorvidt der var tale om *udadvendt* pleje. Derimod krævede det både strukturel og personlig støtte fra serviceinstitutioner og netværk såvel som fra partnere og/eller professionelle.

Ud af de mange komplekse strukturer, som har indflydelse på plejestrategiers udformning, fandt vi tre grundlæg-

gende faktorer, som støttede plejerens udadvendthed. Disse var: *aktivitetsruter, fælles kulturer og personlig støtte*. *Aktivitetsruter* indbefattede beskæftigelse, uformelle netværk og engagement i velfærds- eller kommunale serviceordninger. Disse måder at bevæge sig mellem offentlige og private sfærer på er alle meget konsbestede. Ved deltagelse i en *fælles kultur*, ideelt set en modkultur, opnåede plejerne personlige relationer, selvsikkerhed, en følelse af at blive styrket samt energi til at udfordre strukturer og mekanismer, som de følte sig undertrykt af. Følelsen af *personlig støtte*, enten gennem et ægteskab eller et ægteskabslignende forhold eller fra en professionel, skabte ligeledes både energi og en følelse af selvsikkerhed, som betød at de bedre kunne tage initiativer og udfordre autoriteter.

I England blev vi chokerede over at se, hvorledes kønsforskelle blev genetableret, når plejere, som havde være udadvendte, trak sig tilbage i privatsfæren, fordi de ikke kunne sætte deres lid til offentlige tjenester. På trods af at der ikke var direkte tegn på det, medens vi udførte vore studier, havde vi en forventning om, at det samme ville ske i Østtyskland. Vesttyske plejere havde særligt svært ved at træde uden for hjemmets fire vægge, med mindre de var tilknyttet alternative miljøer, hvor nogleingredienser som aktivitetsruter, fælleskulturer og støtte fra en partner var mere opnåelige end andre steder.

Forskningen indikerede, at professionelle bør være opmærksomme på og arbejde ud fra det enkelte menneskes biografi i plejesituationerne. De kan gribe ind i pågældendes liv ved at gøre alt fra at mobilisere vrede, som giver megen energi, til at tage sig af dybtliggende traumer og sorg. Ud fra en detaljeret analyse kunne vi se, hvorfor det er mere nødvendigt, at plejeren gør en indsats for at få indsigt i biografier i nogle kontekster end andre, og hvorfor nogle kulturelle og

strukturelle forhold forhindrer mennesker i at opnå en udadvendt orientering. Værdien af at bygge på livsverdener og opfordre til moralsk handlen er meget iøjnefaldende. Det samme gælder de rige muligheder for kombination af de ellers ofte adskilte forskningsområder: køns-, livsforløbs- og tredje sektorforskning. I mange samfund er sådanne perspektiver ikke nye for socialpolitikken. De er dog en betydelig udfordring for både den neoliberale og Den Tredje Vejs politik i England og udgør i tiltagende grad udfordringer andre steder i Europa. Biografisk forskning gør på fascinerende vis disse perspektiver mere levende.

Mit andet eksempel stammer fra syvlande studiet: SOSTRIS-projektet (Social Strategies in Risk Society). Studiet blev finansieret fra 1996-9 under EC TSER Ramme 4 programmet om social integration og eksklusion. Dette forskningsprojekt pegede ligeledes på uerkendte sociale og kulturelle ressourcer, på behovet for at behandle servicemodtagere som aktører med ressourcer frem for som ofre, og på behovet for at bygge på allerede eksisterende initiativer og erfaringer. Projektet beskæftigede sig med, hvordan individer fra en række sociale grupper (ukvalificerede unge, arbejdsløse akademikere, eneforældre, etniske minoriteter, førtidspensionister, tidligere traditionelle arbejdere⁶) takler usikkerheden i det moderne "risiko"samfund. Projektet fokuserede særligt på, hvordan "biografiske strategier" indebærer balancering af forhåbninger, muligheder, forhindringer og ressourcer. Det var påfaldende allerede fra begyndelsen af projektet, at vore informanter oplevede situationer, som fra et objektivt synspunkt er kollektive, ud fra deres personlige, ensomme perspektiv. Fraværet af en offentlig diskurs som ville kunne give praktisk eller moralsk støtte til mennesker, som befinder sig i nye situationer, fremkaldte minder om C.

Wright Mills berømte udsagn om, at der foretages en politisk maskering af private problemers almene natur. Der lader for eksempel ikke til at være nogen offentlig politisk diskussion af de nye forhold mellem køn og generationer, som følger af førtidspension eller arbejdsløshed blandt akademikere. Ej heller diskuteres de nye kønsmæssige og ægteskabsmæssige projekter, som følger med at være eneforældre. Vi var overraskede over at se, at partnerskabsrelationer spillede en dominerende rolle i vores interview med eneforældre. De talte om emnet på meget udførlige og komplekse måder. På trods af de kulturelle forskelle mellem eneforældrene var de alle opsat på fornyelse, og de følte sig også meget alene.

Vores forskning tydede på, at både de, der udformer politisk praksis, og de professionelle vil kunne lære meget af at se på, hvordan enkelte individer, som kan siges at være sociale pionerer, håndterer social forandring. Individer står i første række i den sociale forandringsproces. Hvor kan man bedre kortlægge moderniseringsprocesserne og den sociale dynamik end via biografisk forskning? Den endelige rapport fra SOSTRIS-projektet argumenterede for, at biografiske case-studier kan generere en viden, som kan hjælpe til at identificere politiske problemer, og som kan tjene som grundlag for opbygningen af en politisk diskurs. Dette kan blive en måde igen at tilvejebringe overensstemmelse mellem socialpolitik og livsverdener (Chamberlayne & Rustin 1999, *SOSTRIS Working Paper 9*, University of East London).

Denne idé om at bruge de biografiske metoder i praktisk sammenhæng vinder genklang hos sociologen Zygmunt Bauman. I *Liquid Modernity* (2000) fremfører han det argument, at den offentlige *agora*, hvor der foregår debat og forhandling mellem individet og det fælles, det private og det almene gode, er blevet tomt. Iføl-

ge Bauman er der et presserende behov for, at den genopbygges. De biografiske metoder kan hjælpe med at lukke dette tomrum, som ofte udgøres af en tidsforskydning mellem socialteori og socialpolitik. De biografiske metoder kan også bruges til at undersøge de uoverensstemmelser, som Bauman påpeger mellem det individuelle livs *de jure* og *de facto* status, dvs. forholdet mellem det, der skal forestille at være basis for autonomi og selvbestemmelse og de reelt meget ufri og indsnævrede individuelle liv. Bauman siger, at nøglen til menneskelig frigørelse ligger i at genindlære glemte færdigheder, som er nødvendige for at udnytte sit medborgerskab, samt at genvinde tabte medborgerskabsredskaber, selvom dette også må gøres på nye, mere omfattende måder end tidligere (Bauman 2000:41). Bauman foreslår en decideret ny slags politik, som forstår og anerkender folk, som *hvem* de er, frem for som *hvad* de er. Adriana Cavarera (*Relating Narratives* 2000) peger på ligheden mellem en sådan personlig anerkendelse og Hannah Arendts idé om, at politik bør udgøres af interaktive situationer, hvori mennesker, frem for at vise sig for hinanden som objekter, fremtræder som subjekter, der *handler* gennem ord og gerninger (Cavarera 2000: 21).

Idéen om at "handle via ord" er central for den biografiske metode. Biografiske forskere overvældes igen og igen af den konsistens og veltalenhed, de møder i deres informanternes beretninger, de færdigheder, der inddrages, når en livshistorie udformes. Interview med hjemløse mennesker, som har mange problemer, udgør en radikal udfordring af den officielle politiske indgangsvinkel til hjemløse, som går ud fra, at de ikke er i stand til at få gavn af rådgivning og terapi. Informanter pointerer næsten altid, at de selv synes, at det er en hjælp og en fornøjelse at berette om deres liv.

I England har udøvere af mundtlig historiemetode tradition for at være tale-rør for den skjulte historie og identitet hos undertrykte grupper, for hvem stigmatisering, isolering og afmagt har været en almindelig erfaring. Gennem 20 år har denne metodiske retning udfordret og haft stor indflydelse på den politiske praksis. Dette har ledt til officiel bemyndigelse og til anerkendelse af, at den narrative indgangsvinkel kan bruges for det første til at fastholde personlig identitet i institutionelle kontekster og for det andet som værn mod negative stereotyper. Narrativt arbejde er veletableret inden for gerontologien og vinder indpas inden for medicin, beskæftigelsesterapi og i arbejdet med sårbare voksne og børn.

Aksen mellem forskning og politisk praksis

I forhold til den mundtlige historiemetoden er de biografiske metoder en mere fortolkende udgave af den subjektorienterede forskning. Biografiske metoder inddrager latente meningsniveauer på individ- og også på systemniveau. SO-STRIS-projektet påpegede, at der mangler en politisk diskurs, som kan støtte de mennesker, der står i første række ved forhandlingerne om sociale transformationer af historisk betydning. Det drejer sig for eksempel om afindustrialisering og konsrevolutionen i hjemmet. Projektet kastede også lys over, hvordan formelle systemer via individers liv og strategier bliver spillet ud i interaktionen med uformelle kulturer og strukturer. Som vi skrev i *The Turn to Biographical Methods in Social Science* (2000), er det ikke kun et spørgsmål om, at den sociale orden blot overføres på individet, som kulturstudier⁷ måske ville betone. Den bliver også erfaret og undersøgt. Håndgribelig politisk taktik og praksis bliver udlevet eller "filtreret" gennem netværk af bekendtskaber og fælles værdigrundlag og hold-

ninger, som varierer meget fra samfund til samfund.

Ved at bruge dybdegående casestudier, som sætter fokus på den enkeltes unikke erfaring, forsøger man at indfange, "hvem" personen er. Denne indgangsvinkel udgør en fundamental udfordring for de generaliserende metoder, som planlægning og kontrol af socialpolitik er baseret på og som den reviderende, bevisbaserede kultur, som hersker inden for sundheds-, uddannelses- og velfærdspolitik, er forankret i. Forhåbninger om at opnå mere aktive tilgange til velfærd kommer til udtryk i termer som "at støtte folk", kompetenceopbygning og livslang læring. Hvis man vil opnå mere aktive tilgange til velfærd, er det nødvendigt at bruge en mere personlig tilgang. Case tilgangen er jo heller ikke fremmed for socialvidenskaben, da den danner paradigmatisk grundlag for retsvidenskab, medicin og psykoanalyse. Romaner, drama og poesi, som udgør yderlige essentielle filtre til overførsel, skabelse og forståelse af kultur, fungerer også gennem individets unikke erfaring.

Forsøg på at fremmane kulturens latente niveauer og unikke elementer i det enkelte individs erfaring er en fast bestanddel i de praksisser og måder at erfare på, som mange professionelle mestrer. Denne fremgangsmåde går på tværs af den britiske regerings insisteren på at regulere og føre regnskab med alting. I *Journal of Social Work and Practice*⁸ opfordrer Wendy Hollway til, at der etableres et anderledes paradigme for, hvad der tæller som legitime beviser. Hun mener, at dette paradigme skal tage notits af de ubevidste intersubjektive dynamikker, som er i spil, når beviser fremskaffes. Det skal tage udgangspunkt i en psyko-social teori om, at subjektet skal "forsvares" mod bekymringer. Denne evalueringsmetode vil underbygge og forstærke den professionelle erfaring frem for at underminere den.

Den vil også gøre brug af den slags beviser, som de professionelle alligevel frembringer via deres arbejde.

Hollway tager et eksplicit psykodynamisk udgangspunkt. Men vi har for nyligt lavet nogle pilotforsøg, som lader hendes pointer træde frem. Vi har inddraget professionelle både i workshops, hvor interviews med hjemløse mennesker er blevet fortolket, og i diskussioner af iscenesættelser (ved brug af skuespillere) af livsstadier og kritiske hændelser, der er hentet fra sådanne interviewanalyser og fra interview med professionelle. Diskussionerne af de mange dynamiske forhold, som spiller ind, når man ser på hele liv frem for korte sekvenser, og af tabte talenter og vendepunkter var så produktive, at vi forsøger at kombinere forskning og uddannelse og bruger de iscenesatte videoer som diskussionsredskaber.

I den anden halvdel af SOSTRIS-projektet stod det klart for os, at der er et stort potentiale for at skabe nye og kreative forhold mellem forskning, politik og praksis. I denne fase brugte vi de biografiske metoder til at studere nogle institutioner, som vi anså for at takle social eksklusion på innovative måder. Dette arbejde ledte konstant til forslag til videre forskning. Institutionerne indså værdien af at bruge biografiske metoder til for det første at få fingerpeg om, hvordan man kunne styrke engagementet og følelsen af at gøre gavn hos den enkelte deltager, for det andet til at uddybe institutionens diagnosticering af individuelle problemer og fællesskabets dynamikker. For det tredje kunne institutionerne bruge metoderne til at fremhæve og profilere både personalets og brugernes biografiske ressourcer over for ledere, og endelig kunne de ud fra de biografiske metoder udvikle en evalueringsmetode, som vil styrke opmærksomheden på frem for at bortlede den fra person-centreret udviklingsarbejde, der koncentrerer om lokalsamfundet.

Brugen af biografiske metoder har tydeligvis et stort potentiale, hvad angår udvikling af en reflekterende praksis. Som Georg Vobruba (2000:605) skriver, er der tendens til, at de afgørende situationer i forbindelse med velfærd består af interaktioner mellem to mennesker. En har interesse i at blive inkluderet i en given dimension, medens den andens rolle er at observere, hvorvidt forudsætningerne for inklusion er tilstede. Mødet mellem de to menneskers biografier former interaktionens art og udfald. Indre personlige omstændigheder kan for eksempel have indflydelse på, i hvilken grad den professionelle kan forstå og vurdere den givne klient. Hvis man kan finde måder, der kan styrke betydningen af at diskutere sådanne indre dynamikker, som har betydning for inklusion og eksklusion, vil man i høj grad øge effektiviteten i individuelt arbejde og samarbejde (den slags diskussioner udgjorde tidligere kernen i undervisningen i case arbejde⁹ i forbindelse med socialt arbejde i England). På ledelsesniveau foreligger der en lige så stor og afgørende opgave. På forretnings- og finanssektorenes højere organisationsniveauer støttes den slags arbejde af ledelseskonsulenter og er temmeligt almindeligt. Der er den samme rækkevidde for brug af metoderne i offentlige og almennyttige sektorer i velfærdsdemokratiet og medborgerskabets navn.

For at kunne implementere biografiske metoder på disse måder har vi brug for finansieringsfonde, som er villige til at give os plads til at eksperimentere. De er nødt til at forlige sig med følgende forudsætninger for udførelsen af det biografiske arbejde: De må stole på værdien af de arbejdskrævende processer, som analyse af biografiske casestudier forudsætter. For det andet må de forstå, at der kræves store forskerevner for at føre ideerne ud i livet og endelig, at der er behov for at arbejde grundigt med bestemte proble-

mer, hvad angår oplysninger af fortrolig karakter og de feedback-processer, som gør sig gældende i forbindelse med biografiske metoder. Anonymiseret output fra biografisk forskning kan selvfølgelig bruges til at blive bedre rustet til givne opgaver, men det er mere problematisk at bruge fortolkningsprocesserne, som ellers også kan hjælpe til udrustningen, inden for grupper af brugere eller professionelle, som kender hinanden. Dette skyldes, at analysen tager fat om nogle dybere meningsniveauer og funktionsniveauer end for eksempel den tilgang, vi kender fra mundtlig historie. (Måske ville biografiforskere, som vil bruge biografiske metoder i lokalsamfund, få noget ud af at lære noget om gruppedynamik). Man bør også driste sig til at overføre de sociale relationer og fremgangsmåder, som udvikles i innovative små projekter og som ofte udspringer af en biografisk sensitivitet, til almindelige serviceområder og de store administrationssystemer.

Hvordan skal man overbevise ledelser på højt plan og de mennesker, som udformer de politiske fremgangsmåder, om de biografiske metoders brugbarhed? I modsætning til de professionelle har disse mennesker jo ingen førstehåndserfaring. Måske er jeg uretfærdig, når jeg forudser sådanne problemer, fordi jeg er påvirket af situationen i England. Her sætter den liberale individualisme og dens strenge adskillelse af den offentlige og private sfære en barriere op for vores evner til at få øje på samfundets potentialer. Et udtryk som "livsverden" bruges hånligt, og "social kapital" betyder finansielle indsprojtninger på kommunalt niveau. Jeg har dog en formodning om, at alle lande ville kunne få noget ud af i højere grad at værdsætte hinandens socialpolitiske koncepter. Dette gælder især de koncepter, der relaterer til praktisk indgriben på niveauer, som ikke kommer

i fokus via den komparative socialpolitik institutionelle analyser. Jeg vil give nogle få eksempler fra de lande, som jeg har lidt kendskab til.

For eksempel kender vi til udtryk som social solidaritet, nærhed (proximity), besjælethed (animation) og habitus fra Frankrig. Men forstår vi virkelig disse udtryk og de organisationsmæssige og professionelle former, som underbygger dem? I *Le Monde* så jeg for nylig nærhed defineret som samfundets hverdagslige bearbejdning af sig selv og de sociale subjekters hverdagslige bearbejdning af hinanden. Det er så de forbundne sociale serviceinstitutioners opgave at fremme den slags arbejde. Artiklen argumenterede for, at statslig innovation forudsætter, at statens politiske dynamik har rod i et samfund, som er kreativt hvad angår det sociale. Denne omdannelse er *sine qua non* for at forbedre den sociale service. Det er svært overhovedet at få oversættelsen til at "lyde rigtigt" på engelsk! En særlig styrke ved den franske socialtænkning ligger stadig (siden Comte og Durkheim) i den formelle og uformelle sociale sfære, som liberalismen har så svært ved at begribe.

Tyske socialpædagogiske koncepter, *Vergesellschaftung* eller hermeneutik, udgør ligeledes et værdifuldt bidrag, som kan bruges til at skabe koncepter for mere kulturelle og aktive tilgange til velfærd. Sammenlignet med fransk tænkning fokuserer den tyske socialtænkning mere på forståelsen af personlige erfaringer og meningsuniverser end på interaktive og sociale processer. Socialpædagogikken har i lang tid kombineret interpersonelt og kulturelt udviklingsarbejde i lokalsamfundet. Denne tilgang har floreret siden 1970'erne og spænder over discipliner og professioner, som er dybt splittede i England. Det dynamiske koncept: *Vergesellschaftung* (socialisation som integration i sociale relationer) kan være nyt-

tigt, når man vil modsætte sig positivistisk tænkning. Det betegner den interaktive proces, hvorved individer reagerer på social forandring gennem deres liv, hvorved en ny social forandring finder sted. Som Walter Lorentz¹⁰ påpeger, ville forsvarere af kvalitative metoder kunne få meget ud af den hermeneutiske tradition, som udvikledes i opposition til positivisme og "objektivitet". For eksempel argumenterede en grundlægger af socialt arbejde i Tyskland, Alice Salomon, for, at objektivitet er nødvendig for subjektivitet, fordi subjektiviteten måtte have mulighed for at debattere og kritisere objektiviteten. I stedet for at samle på detaljer gik hun ind for at vurdere, sammenligne og fortolke dem, samt for at være opmærksom på følelser og hensigter hos klienten og socialarbejderen.

På trods af den engelske socialpolitik's problemer med relationelle koncepter, produceres der nogle bemærkelsesværdige eksempler på eksperimenter inden for dens pluralistiske strukturer. Der er for tiden et væld af sundheds- og uddannelsesarbejde i England, som er baseret på kunst og kreativitet, og som stiler mod at fremme social inklusion. I Bromley by Bow-projektet¹¹ aktiveres for eksempel ofte undertrykte kreative ressourcer. Dette gøres ved at bygge på "energistrømme" og ved at arbejde ud fra det Freiriske princip¹², at alle har noget at bidrage med selv på tværs af dybe sociale kløfter i form af raceforskelle eller sindssygdomme. Personalet gives plads til at arbejde kreativt omkring nogle principper, som fastsættes i fællesskab. Den engelske rettighedsbaserede retning, som fokuserer på at styrke den enkeltes handlekraft, har med betoningen af kulturel forskellighed meget at bidrage med i europæiske debatter om socialpolitik. Det samme har den psykodynamiske tradition, som giver indsigt i, hvordan systemet er udtryk for psykiske processer og diskuterer politik ud fra

spørgsmål om "følelsesmæssig tilknytning"¹³.

Kvalitative forskere står i en særlig god position til at udforske og fremhæve den store kulturelle og intellektuelle diversitet og de forskellige traditioner blandt udøvere, som findes i Europa. Måske har de kvalitative forskere endda et særligt ansvar for at optræde som medierende instanser mellem forskellige diskurser. Jeg gad også vide, om britiske politikere frygter denne diversitet mere end den europæiske ensformigheds klamme hånd.

Teori- og undervisningsakser

Den forskning, som jeg har været engageret i, tyder på, at de biografiske metoder har en stor kapacitet, som kan bruges til at give liv til teoretiske koncepter og belyse sociale processer. Faktisk har det enkelte casestudies evne til at belyse sociale kontekster ledt os til ind imellem at foretrække betegnelsen: "socio-biografi". Vigtigst er det, at biografiske metoder kan give empirisk "kød" til debatter, som angår forholdet mellem agent og struktur, jf. Giddens strukturteori. På imponerende vis formår de biografiske metoder at udvide det analytiske spektrum mellem personlige dynamikker og det strukturelle makroplan samtidig med, at de uddyber vores forståelse af sociale fænomener. I den britiske kontekst kræver biografiske metoder, at man ser tilbage på 1970'ernes debatter om fænomenologi, socialinteraktionisme og etnometodologi. Disse områders meget forskellige tilgange til identitet og til det "handlende selv" fremtvinger en dialog med socialkonstruktivistiske tilgange fra den postmoderne diskursteori. Disse tilgange underbygges nu af, at opmærksomheden øges om de sociologiske betragtninger af kroppen, følelser og det visuelle, som kan siges at gå i rette med en over-kognitiv tilgang. Dialogen mellem sociologien og

psykoanalysen fornys via ontologiske spørgsmål angående det biografiske subjekt. Endvidere nærmer antropologien sig gennem det fokus, der sættes på kontekst og kultur. Det vil altså sige, at de biografiske metoder bringer nye beslægtede metoder ind i det sociologiske felt på samme måde, som de medfører en genforening af discipliner på det socialpolitiske område.

Det er muligt at forfølge disse teoretiske udviklinger og problemer på traditionel akademisk vis. Ikke desto mindre har engagementet i den sociologiske fortolkningsproces ført os til at ville undersøge casestudiemetodernes potentialer til ikke blot at uddanne professionelle i velfærdssystemet, men også til at undervise i sociologi og socialpolitik. Det er nyttigt at skelne mellem involveringen af grupper på forskellige stadier. Det første stadie nås i fortolkende workshops, hvor målet er at forme hypoteser om "hvad der bliver det næste" i en separat analyse af den udlevede og den fortalte historie og af tekststykker (mikroanalyse).

Efterhånden som tingene udvikler sig undervejs i vores workshops, der som regel varer tre timer, opstår der et betydeligt engagement hos deltagerne. På hvert trin be- eller afkræftes hypoteser, samtidig med at man får udvidet og uddybet ting, som tidligere er blevet antydet. Det andet stadie opstår under de diskussioner, som følger efter de forberedte fremlæggelser af casestudier. Formålet med disse kan være at sammenligne cases som led i forskningsprocessen eller i forbindelse med offentlige forskningspræsentationer af undervisnings-sessionen. Det må dog siges, at en hvilken som helst type af diskussion af de givne casestudier på sin vis hører til forskningsprocessen, eftersom forskellige publikummer frembringer forskellige indsigter. Præsentationerne af casestudierne varer cirka 15 minutter hver, da det er afgørende for delta-

gernes engagement, at der er plads til at belyse detaljer. Fremstillet på denne måde, hvad så end konteksten måtte være, lader det til, at præsentationerne frembringer et livligt engagement

Denne type indlevelsesevne fortjener en nærmere granskning. Cavarero forklarer vores fascination af andre menneskers historier ud fra kompleksiteten af de interaktioner, som følger med fortælling af og lytten til historier. Hun mener engagementet stammer fra vores egen trang til at få vores historier fortalt af en anden. Det kan kun lade sig gøre at opnå forståelse af et liv ud fra et eksternt retrospektivt synspunkt. Vi søger dette i romaner, i terapi og muligvis i religion – i en eller anden grad! Dette interessante synspunkt tilføjer nye menings- og betydningsniveauer til problemer som partnerskab, samproduktion og hvordan man giver folk magt over eget liv. Måske forklarer det, hvorfor respondenterne ofte lader til at være meget tilfredse med at videregive deres beretninger til en forsker, som kan fortolke dem. Det giver dog også anledning til at spørge til vores (forskernes) egne følelsesmæssige årsager til at beskæftige os med denne metodologi. Carolyn Steedman har undersøgt den sociale brug af andre menneskers historier. En gennemgang af de mange offentlige situationer, hvorunder folk med tyngende forhistorier bliver bedt om at fortælle deres livshistorier til magistrater, hushjælperes arbejdsgivere, tjenestemænd fra den offentlige forsyning osv., får hende til at pege på en række funktioner. For mennesker, som befinder sig inden for bourgeoisiets stramme samfundsmæssige ramme, kan historierne opfylde et behov for at kende til større vidder af lidelse og følelser, som led i deres egen søgen efter et autentisk selv. Har vi overvejet hvilke sociale måder, vi bruger biografisk arbejde?

Efter at have deltaget i workshops si-

ger folk altid, at de føler sig udmattede. Der er bestemt en høj grad af følelsesmæssig energi involveret i den kontinuerlige proces, som indebærer at man mobiliserer sin egen følelsesmæssige og erkendelsesmæssige erfaring både i forsøg på at forstå et andet menneske, og i de konstante henvisninger, der foregår mellem den mindste detalje og den større kontekst. Gad vide om vi kan finde en forklaring og diskussion af problemerne med det fortolkende engagement i litteraturens verden? F.eks. siger Coleridge¹⁴, at viden ikke udgøres hverken af deduktion ud fra en erfaring eller af slutningen af en logisk proces, men at den simpelthen er en del af tilværelsen og dermed inkluderer ubevidst aktivitet. Præcision betyder hermed, at en klar retningsbestemt energi udspringer fra og er støttet af følelser, som ikke kan afdækkes fuldkomment. Er det ikke netop en sådan "kraftig hjernevirksomhed", som mobiliseres i den interaktive og kreative proces, når man analyserer og diskuterer casestudier? Og er et sådant fantasifuldt engagement ikke noget, som alle undervisere ville ønske sig?

Konklusion

De biografiske metoders relevans for socialpolitik bliver mere og mere åbenlys, men den bredere realisering af deres potentialer er fortsat vanskelig at gribe an. Dette burde ikke komme som en overraskelse for os, da der, som antydnet ovenfor, er tale om et større paradigmeskift (Kuhn), der inddrager problemer fra videnskabsfilosofi, social teori, professionel uddannelse og normer og metodologi. Som jeg har forsøgt at fremføre, er der derudover tale om, at et sådant paradigmeskift hele tiden fremprovokerer nye spørgsmål. Da vi både taler om erfaring og viden som nøgler til forståelse, er det bestemt nødvendigt, at vi inddrager højtstående politikere og embedsmænd i denne proces, der præges af et fantasifuldt

engagement. Det er svært at vide, hvordan man skal opnå støtte på det niveau.

For os deltagere i SOSTRIS-projektet var det en stor skuffelse at erfare, at DGXII, som organiserer Ramme 4 og 5, ikke ydede nogen form for styrende og koordinerende hjælp til at oversætte forskningsresultaterne til politiske input. Man var tidligere inde på, at forskellige projekter skulle samles, og at der skulle skabes et samarbejde imellem dem, men der findes ikke nogen specialenhed, som kunne varetage en sådan koordinering. Den eneste tilgængelige instans til brug for et sådant formål findes i *Ledsagende Midler*¹⁵. Her kan individer søge om at revidere projekter, og projekter kan søge om penge til at lave diskussionsgrupper for at fremme projekternes sammenhænge med politisk praksis og for eksempel organisere møder med Medlemmer af Det Europæiske Parlament eller repræsentanter fra UNESCO. Sidste efterår blev en konference om *biografiske metoder og professionelle fremgangsmåder* finansieret ud fra disse principper. Kommentarerne til ansøgningen om støtte markerede, at man ivrigt støtter mere internationalt samarbejde inden for biografiske metoder især med henblik på at forklare systemernes stivhed. På dette og mange andre områder er mulighederne til stede, men det kræver dog et enormt arbejde at forfølge dem.

På denne og så mange andre måder finder vi os i starten af en udvikling med et langt større potentiale. Den udvidede brug af biografiske metoder udgør en udfordring for sociologien og socialpolitikken som sammenkædede discipliner og professioner. Hermed foreligger nye ansvar, men også behov for intensive samarbejdsformer på tværs af discipliner, kulturer og intellektuelle traditioner i Europa. Dette lyder måske skræmmende, men jeg er sikker på, at det vil blive en fornøjelig og kreativ proces.

Oversættelse fra engelsk: Dorthe Boesby.

Noter

1. o.a. I bogen: Chamberlayne, Prue; Joanna Bornat & Tom Wengraf (red.) (2000): *The Turn to Biographical Methods in Social Science – comparative issues and examples* (s. 10-11) beskriver redaktorerne, hvorledes der bliver mere og mere europæisk samarbejde og meningsudveksling mellem forskellige europæiske forskningstraditioner. Hermed skærpes opmærksomheden på forskelligheder. Det er redaktorerens ønske at mediere mellem forskellige traditioner såvel som at øge repertoire af kvalitative metoder ved at udnytte de praktiske samarbejdsrelationer, som er opstået på basis af en europæiserings-tendens, som har kendetegnet den sidste halvdel af det 20. århundrede. Man må formode, at det er disse samarbejdsrelationer og de medfølgende muligheder for erfaringsudveksling, der henvises til i ovenstående.
2. o.a. "mundtlig historie" henviser til den metode, som på engelsk kaldes 'oral history'. Her bruges menneskers beretninger om deres oplevelser i forbindelse med bestemte historiske begivenheder som historiske kilder.
3. o.a. Der henvises til den tysk-amerikanske filosof Hannah Arendt (1906-1975).
4. 'Little-Englandism' bruges som betegnelse for englændere, som er imod britisk ekspansion, men bruges efterhånden i den politiske debat som negativ betegnelse for en meget reaktionær holdning til Englands internationale relationer.
5. o.a. ESRC står for: Economic and Social Research Council.
6. o.a. Ved 'tidligere traditionelle arbejdere' forstås mennesker, som har været påvirket af forandringer i den industrielle produktionsform. De har været oplært i en traditionel produktionsform og har måske ikke udviklet deres færdigheder til at følge med i en postmoderne produktionsform.
7. o.a. kulturstudier er oversat fra "cultural studies" og henviser dermed til den sociologiske retning med samme betegnelse.

8. o.a. Se artiklen: Hollway, Wendy (2001): "The psycho-social subject in 'evidence-based practice'" I *Journal of Social Work and Practice* Vol. 15, no. 2001, s.9-22. Heri sætter Hollway spørgsmålstegn ved den videnskabelige frembringelse af beviser f.eks. i forbindelse med uoverensstemmelser mellem effektivitetskrav og velfærd. Hvorvidt frembringelsen af beviser er frugtbar i denne sammenhæng, afhænger ifølge Hollway af, hvad der betragtes som beviser. Der er ifølge Hollway en fare for, at de videnskabelige principper bag fremskaffelse af beviser koloniserer områder, som baseres på professionelle plejere relationer, og dermed truer med at gennemtvinge reducerende og standardiserede strategier på velfærdsområdet (s.10).

9. o.a. case arbejde (case work) henviser til en slags socialt arbejde, hvor man foretager grundige undersøgelser af det enkelte individs baggrund og vilkår med henblik på behandling.

10. I artiklen: 'Contentious identities - social work research and the search for professional and personal identities' (<http://www.nisw.org.uk/tswr/lorenz.html>).

11. o.a. Bromley By Bow-centeret er et lokal-projekt i et af de meget socialt belastede områder af London.

12. o.a. Der henvises til den brasilianske teoretiker i pædagogik: Paulo Freire (1921-1997).

13. o.a. Her henvises til den såkaldte "Politics of Attachment" (tilknytningspolitik), som går ud fra den overbevisning, at alle har et stærkt behov for at føle et tilhørsforhold til såvel personer, steder og projekter og at sociale og politiske processer bør afspejle dette behov. Kraemer S. & Roberts J. (eds.) (1996): *The Politics of Attachment – Towards a Secure Society*. New York: New York University Press.

14. I: L.C. Knights, *Selected Essays in Criticism*, Cambridge 1981.

15. o.a. der henvises til typen af EU-midler, som kaldes: *Accompanying Measures*.